

PRESBITER

A MAGYAR REFORMÁTUS PRESBITERI SZÖVETSÉG LAPJA

IV. évfolyam 4. szám

BUDAPEST

1995. július–augusztus

TARTALMUNKBÓL

- Nemzetközi Presbiteri Konferenciákról
- A keverés anatómiája
- A presbiterképzésről
- Szövetségünk életéből

JÓ VOLT NÉKÜNK EGYÜTT LENNİ

A IV. Nemzetközi Presbiteri Konferenciáról

A IV. Nemzetközi Presbiteri Konferenciára augusztus 31. – szeptember 2. között került sor Tahiban.

A 150 résztvevőből 95-öt „bentlakónak” nevezhetünk, a többi pedig naponta járt be az előadásokra. Ebből 47 volt a nő és 103 a férfi. A „nemzetközi” jelleg abban mutatkozott, hogy a Szövetség 2-2 küldöttet hívott meg a határon túli református egyházkerületekből. Végül is a délvidéki meghívottakon kívül minden határon túli országból megérkeztek a küldöttek. Ők 14-en voltak. A belföldi résztvevők a négy egyházkerületből sereglettek össze.

A program lényeges részét kitevő előadások témáit a Heidelbergi Káté kérdéseire adott válaszok képezték. Kiderült, hogy az „öreg” presbiternek nagy szüksége van a valamikori „Káté-tudomány” felelevenítésére. Arra, hogy vagy először, vagy újra ki tudja mondani: „nem a magamé, hanem az én hűséges Megváltómak, az Úr Jézus Krisztusnak tulajdona vagyok”.

A konferencia nyitóelőadását Nagy Ferenc József, a Szövetség elnöke tartotta. Méltatta a presbiter és a Presbiteri Szövetség élesztő-kovács szerepét. Szolgálat a keresztyén család és a magyar társadalom megjobbításában kell kifejeződjön. Ennek a társadalomnak szüksége van a presbiternek a haza és a közös érdekében végzett munkájára, példamutatására. Persze elsősorban a gyülekezetben végzett szolgálata a fontos. Nem elég, ha a presbiter csak névlegesen az, ha csak „bólogató példakép”. Felhívta a figyelmet a Heidelbergi Káté aktualitására és ajánlotta, hogy minden presbiter újra tanulmányozza azt és tartsa élete zsinórmértékének.

Végh Tamás budapest-fasori lelkipásztor a H. K. 1. kérdését és annak választát részletezte „Hitünk, életünk, üdvösségünk” címmel. Nagyon fontosnak tartja a konferencián való részvételt. „Kórházi kezeléshez” hasonlította ezt az otthoni „házi orvosi ellátáshoz” képest. Ez olyan, mint egy szülőotthon, ahol életet, döntések születnek. Ismertette a H. K. keletkezését és méltatta a Szentírásra alapozott meghatározásait.

Az első kérdésre adott felelet a keresztyénség leglényegesebb elemét tartalmazza, azaz

1. Mit tett értem Jézus?

2. Mit tehetek én?

Ő mindent odaáldozott értem. Miattam függ ott a kereszten. Rajta van az én szennyem. S ha én ezt elfogadom, akkor nem a magamé vagyok, hanem az Ővé. Ezentúl Neki élhetek. Új gazdám lett. Ő irányítja az életemet.

Dr. Márkus Mihály helyett Báthky Miklós esperes beszélt a H. K. 60. kérdésfeleletéről „Mi módon igazulsz meg Isten előtt?” címmel.

A teremtett ember igaz ember volt, de „gaz”-ember lett! Meg kellett igazítani.

Maga nem tudott megigazulni, ezért megigazításra volt szüksége. Csak Isten különös kegyelme, szeretete vihette ezt végbe. Csak Krisztus bűnbocsájto áldozata tehet igazzá valakit. Nem önmagamban leszek igaz, hanem csak Jézusban! Isten nekem ajándékozza és tulajdonítja Krisztusnak tökéletes elégtételét, igazságát és szentségét, mintha soha semmi bűnt nem cselekedtem volna. Az adósságotam Ő fizette ki. Én is örök adósa vagyok.

Dr. Szűcs Ferenc teológiai professzor előadásának címe: „Jézus visszajövele és az ítélet” volt. Nehéz dolog reménységben élni, de nélküle tán még nehezebb. Már a tanítványok is Jézus visszajövelelnek reménységében éltek. Csak ennek az időpontja volt kérdéses, s maradt az máig is. Bár vannak sokan, akik úgy vélik, ismerik Jézus visszajövelelnek idejét, ami persze tévedés, mert azt csak egyedül az Atya tudja.

Ítélni azt jelenti: elválasztani. Ez az elválasztás már folyik. Az ítélet tehát most van! Ez történik az egyének szintjén aszerint, hogy ki mit épített a fundamentumra; de folyik a történelmi igazságszolgáltatás tekintetében is. A népek megítélése szociális igazság szerint megy végbe. Az Isten háza sem kerülheti el a megmértetést, de vajon készül-e erre az egyház?

Kárvallottak vagyunk, csak Krisztus tud ebből kimenteni! Új eget és új földet várunk. Addig pedig ez a világ Isten fiainak megjelenését várja.

Jézus visszajövelelnek idejét nem részletezi a Biblia. Szimbólumok olvashatók csupán abban, amik nem időrendi

(Folytatás a 2. oldalon)

JÓ VOLT NÉKÜNK EGYÜTT LENNI

(Folytatás a 1. oldalról)

sorrendet jelentenek. A Jelenések könyvében horizontális időrend van. Annyit azonban tudhatunk, hogy az utolsó időben élünk. Teológiánknak nem jövőképe, hanem Krisztus-képe van!

Türelemmel és reménységgel várjuk vissza Jézust, Aki az Ő megdicsőült természetével jön el.

Dr. Cseh Lajos a H. K. 116–118. kérdésére adott válasz magyarázatát kapta előadására témájául. Címe: „Az imádságról”. Mivel az előadás bővebb formában külön is meg fog jelenni lapunkban, így e helyen csak néhány gondolatot rögzítünk.

Az imádkozás olyan, mint egy adó-véző készülék. Ha bekapcsoljuk, megindulhat a párbeszéd. Kérdés: mennyit van bekapcsolva a készüléked? „Vétel-kész” állapotban vagy? Hamar kikapcsolod, vagy kitartó az imádkozásod?

Az imádkozás „lélekzet-vétel”. Leglényegesebb eleme a hálaadás. Netán csak arra való, hogy kielégítse az igényeinket? Valószínű nem ismerjük Istent igazán és így magunkat sem. Több időt kell Vele tölteni! Ő tudja, hogy mire van szükségünk.

A presbiternek, a presbitériumnak és a gyülekezetnek imádkoznia kell. Képezni olyan „imakosarat”, melybe tudatosan össze kell gyűjteni az imatémákat!

Somogyi István főgondnok a lelkészválasztás örömeiről és gondjairól beszélt. Először arról, hogy a nagy gyülekezetnek bizony nagyobbak a gondjai is. A gyülekezetben több szolgálati csoport van, amiket végül is a lelképásztornak irányítani és összefogni kell. Ez azt is jelenti, hogy több feladata van. Új lelkészválasztáskor ezek döntő tényezőként hatnak.

Gond, hogy egy 36 fős presbitérium nehezen tud azonos véleményre jutni a vá-

lasztás formáját és a személyt illetően. Az is problémát jelent, hogy a régi lelkész nem közli előre távozási szándékát, pedig sok idő szükséges ahhoz, hogy megtalálja a presbitérium az új lelkészt. A főgondnok elmondta, hogy náluk a lelkészválasztásnál 23 fő került számításba s ebből csak öten vállalták a jelölést. Ebből megállapítható, hogy a lelkészek nem keresik a nagy gyülekezetet.

Az is nagy gondot okozott, hogy az egyházi törvény idevonatkozó részei nem egyértelműek. Többféleképpen értelmezhetők. Úgy döntöttek, hogy a törvény szerinti előírásait fogják követni.

Ezután Békefi Lajos lelképásztor, lapunk felelős szerkesztője szövegezte a lapkészítést, a szerkesztés lelki és technikai műhelymunkájáról. Elmondta: a Presbiter imádságban született lap. A Szerkesztőbizottság minden számot imádsággal és szakértelemmel készít elő. Ezzel a lelkülettel, ami a lap igényes külső megjelenésében is tükröződik, a nemes egyszerűségben, együttműködésre kívánja ösztönözni Presbiter Testvéreinket a Szentháromság Isten előtt. Kérte, tekintsek magukat a presbiterek gyülekezeti tudósítónknak, lapunk munkatársainak, hogy szerkesztőbizottságunk így valóban tágas és nyitott lehessen, melynek minden presbiter – határon belül és túl – felelős tagja. „Legfőbb törekvésünk, hogy lapunk a Krisztus testének tagjai közötti élő, testvéri, együtt-szomorkodó és együttörvendező közösséget tudatosítsa, ápolja és elmélyítse. Így a maga módján a közösségi és egyéni megújulás napszámosa szeretne lenni”.

A vasárnap délelőtti előadást Dr. Mézváros István püspök tartotta, melynek címe: „Mit tesz Krisztus megfeszített testét enni és az Ő kiontott vérért inni?” (H. K. 76.).

A keresztség és az úrvacsora, mint sákramentum, egységet képez. Keresztelkedni egyszer, úrvacsorával élni sokszor lehet, de lényegében egy a kettő. Jelentése: Krisztusban élni és meghalni.

A keresztesítés és az úrvacsora az Egyház titka. Az Ige hirdettetik, aminek következtében a bűnbánat, a bűnbocsánat, megigazulás és az újjászületés folyamata megy végbe.

Az örökélet kérdése nem érdekli a mai embert, ezért az odavezető utat sem kere-

si. Emiatt az egyháznak láthatóvá, vonzóvá kell válnia. A református embereknek vállalniuk kell egymást. Az úrvacsorában mindnyájan kegyelemre-szorultak vagyunk. S csak Jézus vére tudja lemosni a bűnöket. Ebben nincs személyválogatás. Az úrvacsorára bűnbánattal készülni kell! Nekem kell bocsánatot kérni a másik embertől. Az én szememben van a gerenda! Így valósul meg az asztalközösség: az úrvacsora a Krisztus testével és vérével való szent közösség és az avval élők testvéri eggyétele.

Az esti evangéizációkat Németh Gyula lelkész végezte. A három estére a Márk 4,1-9 verseit osztotta be.

Minden élet magvetés gyümölcse. A lélek „talajába” Isten az Ő szavát, Igéjét veti. Szeretettel teszi ezt azért, hogy élet, gyümölcs váljék abból. „Azért jött, hogy életünk legyen”.

Az ébredésben egy prédikációra száz megtérés, most száz prédikációra jó, ha egy jut. Miért nincs eredmény? Mert enervált életünk vagyunk! Nem kell a mag. Mi embert hallgatunk! Nekünk igehirdető „sztárok” kellene, nem a mag. Pedig a mag Krisztus! Mi az Ővéi vagyunk a megváltás jogán.

Szívünkre sokféle mag hullik, de nekünk csak a jó magra van szükségünk. Mi ébredést szeretnénk, de ezt csak Isten tudja előhozni. Mi csak azt látjuk, hogy zülk a népünk és nem kell az éltető mag, de Isten látja azt is, amit mi nem, a holnapot.

Vetés előtt a paraszt ember előkészíti a talajt, feltöri. Sokszor Isten is ezt teszi velünk, ami olykor fájdalmas. El kell távolítani a talajból a köveket. Mi sokszor ragaszkodunk a „köveinkhez”.

Ábrahám a kövekből oltárt épített. Tegyük mi is így. A tövises talajban – az élet gondjaival tele szívben – a mag nem életképes. A te szíved milyen talaj? Befogadja a jó magot, Krisztust?

A két reggeli áhitat az Ef 1,1-14 és a 2,1-10 alapján hangzott.

Ez a levél az efézusi szenteknek szól. Vajon szólhat-e a jelenlevők számára is? Szentek a jelenlevők? Egyáltalán lehet egy presbiter szent? A 4. és az 5. versben azt olvassuk, hogy akit kiválasztott, akit fiává fogadott, az szent. Mert aki odament

(Folytatás a 3. oldalon)

JÓ VOLT NÉKÜNK EGYÜTT LENNİ

(Folytatás a 2. oldalról)

a Golgotára és látta az érte, helyette szenvedő Jézust és rajta a saját szennyét és azt mondta, hogy „itt van szívem, Neked adom Uram” az szent! Szent, mert nincs már bűne, hiszen Jézus átvállalta azt, és így az Ő gyermeke lett.

Kérdezhetné valaki, miért minden Jézusban, Jézus által van? Mert az Atyának így tetszett. „Ő a láthatatlan Isten képe, „Ő minden és Ő van mindenkben”.

A 2. fejezet 1. verse nehezen érthető. Főleg ha magunkra értjük azt! Hogy van ez? Én is halott voltam és életre kell kelte-

ni engem? Ezek alapján úgy néz ki, hogy az ember lelkileg holtan születik és vagy életre kel, vagy nem! Így lehet, hogy vannak köztünk halottak és életre keltek? Csak az életre keltek üdvözülnek, akik kapnak fehér ruhát, akiknek bűneit elfedte Jézus vére. Ezért tenni nem lehet semmit, csak ingyen, kegyelemből elfogadni ezt.

A „mórzsaszedésben” Isten megengette, hogy egymáson lássuk az Ő munkájának gyümölcsét. Felejthetetlen volt az, amikor kb. 100 presbiter 20 percen át folyamatosan imádkozott.

A konferencia befejezése úrvacsorai közösségben történt. Ebben a szolgálatot

dr. Mészáros István püspök és Békefi Lajos lelkipásztor, lapunk főszerkesztője végezte.

Vándor Gyula

NYILATKOZAT

A Tahiban megtartott IV. NEMZETKÖZI PRESBITERI KONFERENCIA 150 résztvevője nevében testvéri szeretettel köszöntjük a Kárpát-medencében élő református presbitereket.

Istennek adunk hálát azért, hogy az erdélyi és királyhágómelléki, kárpátaljai, a szlovákiai és az anyaországi presbiterek alkotó módon voltak jelen rendezvényünkön.

Hálás szívvel állapítjuk meg, hogy nemzetközi konferenciánk lelkileg évről-évre gazdagabbá és elmélyültebbé válnak, a résztvevők száma növekszik.

Buzdítjuk Presbiteri Testvéreinket arra, hogy a következő évben sorra kerülő III. Magyar Református Világtalálkozó előkészítésében példaadó módon vegyenek részt, s az erdélyi és a királyhágómelléki főrendezvények keretében, valamint a kapcsolódó utórendezvényeken szervezzék presbiteri találkozókat. Indítványozzuk az Egyházkerületek Elnökségeinek, – hogy ahol még nincs – a testvéri kapcsolatok bővítésére hozzák létre a Presbiteri Szövetség helyi szerveit, s rendezvényeikre hívják meg egymás küldöttségeit.

Konferenciánk résztvevői támogatják a Magyar Református Presbiteri Szövetség kezdeményezését a presbiterek alapfokú (gyülekezeti), középfokú (egyházmegyei), és felsőfokú (főiskolai), illetve konferencia-jellegű képzésére vonatkozólag. Ezzel összefüggésben indítványozzuk, hogy a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata tűzze napirendre a presbiterek rendszeres, többszintű képzésének kérdését.

Szükségessé látjuk presbitereink számára a Heidelbergi Káté tanításának felelevenítését, valamint Papp Vilmos „Légy köszikla!” és „Krisztus jó vitéze” című könyvek csoportos tanulmányozását. Fontosnak tartjuk, hogy presbitereink, gondnokaink keresztyén felelősséggel, aktívan vegyenek részt a közéletben. Ezzel munkálhatjuk a magyarság megtartását, erkölcsi magartatását és felemelkedését.

Imádságunkkal támogatjuk a református iskolák visszanyerésére és működtetésére irányuló egyházi erőfeszítéseket.

Örömmel hallgattuk az erdélyi és a királyhágómelléki testvérek beszámolóit a templomlátogatás magas számáról, a missziói munkáról, az Ifjúsági Keresztyén Egyesület tevékenységéről és a cserkészetről. Urunk áldását kérjük a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház folyamatban lévő egyházi tisztújítására.

Örömmel értesültünk a kárpátaljai iskolák fejlődéséről, ugyanakkor együttérző szívvel gondolunk megpróbáltatásokat átélő délvidéki testvéreinkre, a Jugoszláviai Református Keresztyén Egyház hívő népére. Könyörgésre hívunk fel érettük: a történelem Ura legyen irgalmas hozzájuk, de az őket körülvevő délszláv népekhez is! Hozza fel végre a megbékélés, a gyűlöletből való gyógyulás napját agresszor és áldozat számára egyaránt!

Örömmel látjuk, nagy szükség van a határon inneni és túli kilenc református egyházkerület vezetőinek és presbitériumoknak szorosabb kapcsolattartására, a folyamatos párbeszédre.

Szorgalmazzuk, hogy a „PRESBITER” jusson el minél több határon túli presbiterhez is. Együttal kérjük, hogy a határon túli presbiter testvéreink toborozzanak lapunknak külső munkatársakat, akik írják gyülekezeteik és presbitereik szolgálatáról, hogy együtt örvezzünk és imádkozhassunk Krisztus testének áldást nyert, illetve megpróbált tagjaival. Ily módon is szolgáljuk a szétszórtságban élő magyarság és reformátusság egységét!

Végezetre a Szentháromság, egy, örök, igaz Istennek adunk hálát a konferenciánkon közölt ajándékokért, s kérjük további munkánkhoz a presbiterek, gondnokok, főgondnokok, lelkipásztorok, esperesek, teológiai professzorok és püspökök testvéri támogatását.

Az Úr Jézus kegyelme maradjon mindnyájatokkal!

Tahi, 1995. szeptember 2.

A konferencia megbízásából:

Fülöp Sándor – Marosvásárhely
Csurka István – Szászrégen
Erdélyi Egyházkerület

Kiss Imre – Beregszász
Molnár Endre – Péterfalva
Kárpátaljai Református Egyház

Tusa Zoltán – Érmihályfalva
Farga Imre – Nagybánya
Királyhágómelléki
Egyházkerület

Kosár Károly – Alistál
Olló Béla – Dolnístál
Szlovákiai Református
Keresztyén Egyház

Balla Tibor Főtökár – Budapest
Békefi Lajos Felelős szerkesztő – Budapest
Magyar Református Presbiteri Szövetség

„SENKI EMBER NE AKARJA MEGVÁLTOZTATNI VAGY ELPUSZTÍTANI EGY NEMZET NYELVÉT”

TILTAKOZÓ NAGYGYŰLÉS A NYELVHÁBORÚ ELLEN DEBRECENBEN

A fenti idézet *Gróf Széchenyi Istvántól* való, és a *bánffyhungyadi* református templom emléktábláján olvasható. Széchenyi István szavai különösen időszerűek napjainkban, amikor „szorongatják” nyelvünket, veszélyben a magyar nyelvű oktatás két szomszédos országban, Szlovákiában és Romániában is.

„EURÓPA – A NYELVEK EURÓPÁJA” – TILTAKOZÁS A NYELVHÁBORÚ ELLEN – ezzel az összefoglaló címmel tartottak nagygyűlést a debreceni Nagytemplomban július 27-én délután, amikor a Nagytemplom több, mint 3 ezer résztvevővel zsúfolásig megtelt. A szomszédos országokból is számos testvérünk jött el – elsősorban Erdélyből, de a Felvidékről, Kárpátaljáról és a sokat szenvedő Délvidékről is.

Ezt a nagygyűlést – amely lényegében szenvedélyes tiltakozó nagygyűlés volt, a Duna Televízió *egyenest* adásban közvetítette, nemcsak a hazai, hanem a Kárpát-medence, valamint Európa magyarjai felé is.

Bánffy György színművész elszavalta *Reményik Sándor*: Templom és iskola c. költeményét. Hadd idézzük itt is a két – annyira időszerű sort, mint a költő aktuális üzenetét:

„Ne hagyjátok a templomot,
A templomot, s az iskolát!”

A nagygyűlést *Csoóri Sándor*, a Magyarok Világszövetsége elnöke nyitotta meg, aki elmondta: ennek a nagygyűlésnek a megtartását a környező országok magyar anyanyelv-ellenes intézkedései készítették. Támadás folyik anyanyelvünk ellen, s ez merénylet a tegnapi, a mai, a holnapi Európa ellen – mondotta.

Tőkés László nagyváradi püspök szenvedélyes hangú beszédében tudomásunkra hozta: a környező országokban nem hagytak fel a magyar lakosság

elleni asszimilációs politikával. Noha Erdélyben működnek ma egyházi iskolák, azonban a régi egyházi iskolai ingatlanok közül – kb. 1500-ra tehető a számuk – a mai napig egyetlen egyet sem szolgáltattak vissza! Sőt az új tanügyi, avagy oktatási törvény, amelyet az államfő már aláírt, úgymond „újra államosítja” ezeket az ingatlanokat! A püspök emlékeztetett arra is, hogy a romániai *Nemzeti Megmentési Front* még 1990-ben állást foglalt az erőszakos asszimiláció ellen. A jelenlegi intézkedések rendkívül megnehezítik, ha meg nem hiúsítják a magyar-román alapszerződés megkötését. Nagy tapssal kísért beszédét így fejezte be: „Azért én a Mindenható Istenhez fohászkodom, Istenre bízom magamat!” Hasonlóan nagyszabású beszédet mondott *Duray Miklós*, a Szlovákiai Együttélés Mozgalom vezetője. Nem voltak kegyesek a magyarokhoz az elmúlt századok, különösen a Felvidéken nem! Most Szlovákiában ki akarják tiltani a magyar nyelvet az iskolából, igazgatókat váltottak le. Itt ismerkedtünk meg az ún. „nyelvrendőrség” fogalmával, amely sajnos közel áll ahhoz, hogy mindent ellenőrizzen. Ugyanakkor a magyarság léte cáfol! Hiszi, hogy a Felvidék magyarsága túl fogja élni ezeket a nehéz idöket, és az egyenrangúság, a kölcsönös tisztelet lesz úrrá.

Markó Béla, az RMDSZ elnöke hangzott adott annak, hogy annak idején a falurombolás, most a *nyelvrobbolás* ellen kell tiltakozni! Az új oktatási törvény – szavai szerint – valójában egy „kulturális öngyilkosság”. Össze kell fognunk, nem szabad egymás kezét elereszteni!

Kárpátaljáról *Orosz Ildikó* kapott szót. Ő a Kárpátaljai Pedagógus Szövetség elnöke. Kárpátalján az elmúlt években a politikai helyzet jobban alakult, mint más országokban, számos magyar iskola indult, a gyakorlati életben azonban már vannak problémák. A kárpátaljai magyar egyetem bejegyzése a mai napig nem történt meg.

Csörgits József Horvátországból arra figyelmeztette a nagygyűlés résztvevőit,

hogy a horvátországi magyarság érdekeit súlyosan veszélyezteti a szerb hódító politika, a délszláv háborús helyzet.

Dudás Károly vajdasági író a Vajdaság segélykiáltását hozta! A nagygyűlés tán legnagyobb hatású beszédét *Sütő András* író mondta el, akinek beszédét majd minden mondat után megszakította a taps. Az új oktatási törvény a romániai, erdélyi magyar közösségeket a létükben fenyegeti. Ennek ellenére az erdélyi magyarok ragaszkodnak a szülőföldjükhöz (tán itt volt a legnagyobb, percekig tartó taps!). Szomorú viszont, hogy az RMDSZ törekvései ellenére sem tudtak kedvező oktatási törvényt elfogadtatni! *Sütő András* utalt – mint *Tőkés László* is – a Nemzeti Megmentési Front 1990. évi állásfoglalására, amely még a megbékélést, az erőszakmentességet hirdette! Ez napjainkra már semmivé vált, ámde az író – sok erdélyi testvérrel együtt – hiszi, hogy a magyar szellemet nem tudják megtörni ezek az intézkedések!

Dobos László szlovákiai író Memorandumot olvasott fel, amely világosan hírül adja: veszélyben a magyar nyelv használata az oktatásban, az iskolákban (sőt a templomokban is).

A memorandum felhív arra: legyen, illetve *szülessék törvény a magyar nyelv védelméről*. Kiemeli: küldetést teljesít ma a Duna Televízió a Kárpát-medence magyarsága felé. Így a memorandum arra is felhív: a Duna TV, a Magyar Televízióval együtt, sugározzon *nyelvművelő programokat is!*

A nagygyűlésre számos szerv, vezető állású avagy közéleti személyiség küldte el köszöntését, üdvözlését, nemcsak Európából, hanem Amerikából és a világ más tájairól is.

A közel három órás nagygyűlés *Tempfli József* nagyváradi katolikus megyéspüspök, valamint *dr. Kocsis Elemér* tiszántúli püspök imádságával ért véget.

Utána a háromezres nagygyűlés résztvevői először a magyar, majd a székely himnuszt énekeltek el!

Kolosváry Bálint

Emlékezetes presbiterek

UDVAROS ISTVÁN
(1893–1971)

Ha betérünk a győri Kossuth utcai templomba, szépséges kovácsoltvas csillárt láthatunk. „Pista bácsi készítette!” – mondja vendéglátónk. Győr-Szabadhegyen idén készült el a kedves, családias lelki otthon adó templom. Elődje – mely hosszú időn át a reformátusok iskolája volt, s amit egyetlen tollvonással elállamosítottak – 1958-ban, nem kis pénzért csoda folytán visszakerült az egyházközség tulajdonába, s templomként szolgált. Most gyülekezeti teremként, s hittanoktatási központként végzi tiszteletreméltó szolgálatát. A lámpatestek ugyancsak ismerősök. A magyarázat: „Udvaros Pista bácsi készítette.” A bácsai vasból készült harangláb úgyszintén „Pista bácsi keze munkája és ajándéka”.

Ki lehetett a titokzatos, áldott jótévő? Megtudtuk, hogy 1971-ben, amikor minden élők Ura elszólította e világi küzdelmes életéből, többezres kegyelettevő gyülekezet siratta, búcsúztatta. Odaát pedig biztonnal így fogadták: „Jól vagyon jó és hű szolgám, a kevesen hű voltál, sokra bízlak ezután.” Ezek után már az egész presbiteri karnak, sőt az ország reformátusságának kell ismernie Udvaros István nevét és életét.

25 éven át volt a nagymúltú győri református egyház főgondnoka. E meghatározásból nem a „fő”-n van a hangsúly, hanem a gondnokságon. Ő valóságos kurátor volt. Nevezzük tehát így. Micsoda 25 esztendő volt ez!

Polgári pályafutását vasúti tisztként kezdte. (Ehhez megint azt kell tudniok a legfiatalabbaknak, hogy az ő korában nagyon szigorú feltételei voltak annak, hogy valakiből vasúti tiszt lehessen. Az sem volt baj, ha valaki előzőleg egyetemet végzett!) Abszolút és igazolt lelki és erkölcsi megbízhatóság, teljesen ép egészség kellett hozzá. Udvaros István

nagy látókörrel és közéleti felelősséggel megáldott ember volt. Fiatalon a Szociáldemokrata Párt tagja. A háború után pedig polgármester a hatalmas gyárvárosban. S reformátusként városvezető a nagyon exponált római katolikus püspöki székvárosban. (Még ma is „Püspökvár”-nak nevezik a püspöki székhelyet!) Amikor az ún. fordulat évében a kommunisták szétverték a Szociáldemokrata Pártot, hízelt ajánlatokat kapott, hogy lépjen be hozzájuk. Miniszteri széket ajánlottak fel neki, ha elárulja pártját. Mivel ő ezt visszautasította, 1950-ben koholt pert indítottak ellene és életfogytiglani börtönrre ítélték.

A börtönben tanulta meg a kovácsmesterséget művészi fokon. Egyébként itt tartották fogva az ország legderekabb, legműveltebb embereit – amennyiben nem végezték ki őket a „szocialista humanizmus” nevében... Ha nem volt munka a kovács – vagy lakatosműhelyben, akkor konyhai munkára kérte magát. Ez utóbbi munka jutalma egy darab szalonna volt. Hamarosan feltűnt neki egy idősebb rabtársa. Sokáig nem tudta nevét, mert tilos volt a beszélgetés. Ámde az is feltűnt, hogy az illető az így „megkeresett” szalonnadarabot mindig egy éppen legyengült fogolytársnak juttatta. Idővel megismerkedhettek: herceg Esterházy Pál volt ez a fogolytárs. A fogság hét éve alatt – mert már 1956 tavaszán kiszabadították őt a győri munkások(!) – volt alkalmuk megismerkedni. A forradalom alatt a herceg Ausztriába távozott, ahol száz ezer holdas birtoka volt. Onnan üzent Udvaros Istvánért, hogy menjen családdal, élete végéig gondoskodik róla. Pista bácsi azonban maradt, hiszen ő börtönévei alatt is a győri eklézsia főgondnoka volt, most meg éppen sok a

dolga a református egyházban. Ő nem az elveszett időt siratta, hanem a reá váró feladatokat ragadta meg. Idővel az egyházmegye, sőt a dunántúli egyházkerület is részesült szolgálatai áldásában. A neves egyháztörténész, a győri egyházközség ny. lelkésze: Pataky László írja a „Győri református egyház története” c. munkájában: „Egyházmegyéink gyülekezeteiben, konferenciákon, gyülekezeti napokon hitvalló előadásokkal gazdagította a résztvevő híveket”.

A győri egyházközség egyházunk legnevesebb és legősibb eklézsiái közé tartozik. Itt tanult a zsolttáros Szenci Molnár Albert. Püspökök, gályarabok, s mártírok sorát adta, nevelte. A háborút követően igen megromlottak az egyház épületei. Ugyanakkor az urbanizáció és a vallásellenes ateista propaganda is sokat ártott. Udvaros István valóságos motorja lett a helyreállításnak. Ugyanakkor a genfi és párizsi egyetemet is megjárta, s örségi szórványokban nagy tapasztalatokra szert tett lelképásztor: Pataky László Győrön kívül még 48 szórványban szervezhette, gondozhatta a híveket. Még új templom is létesült akkoriban(!) a dinamikus fejlődő városban. Udvaros István úgy gondolta, hogy ha Isten megszabadította őt az oroszlanok verméből, szolgálja hátralevő élete az ő kegyelmes Urát. A fáradhatatlan lelképásztor, s a megifjodott hű kurátor együttes, összhangos szolgálata Isten ajándéka volt a városnak és az eklézsiának.

Papp Vilmos

TERÜLETI PRESBITERKONFERENCIÁK

TISZÁNTÚL

DEBRECEN

1995. június 24-én a Tiszántúli Református Egyházkerület másodízben rendezte meg presbiteri konferenciáját a debreceni Nagytemplom-ban, melyen az egyházkerület kilenc megyéjéből mintegy nyolcszáz presbiter és gyülekezeti munkás vett részt.

A konferencián a házigazda: dr. Kocsis Elemér tiszántúli püspök mellett oly' kedves vendégeket is üdvözölhettünk, mint dr. Hegedűs Loránt dunamelléki református püspököt, a Zsinat lelkészi elnökét, dr. Márkus Mihály dunántúli püspököt, valamint Balla Tibor-t, a Presbiteri Szövetség főtákarát.

Dr. Kocsis Elemér püspök a Nagytemplomban Péter I. levele 5. része 1-4. versei alapján tartott ünnepi igehirdetést. „Legeltessétek az Isten közöttetek lévő nyáját!” – hangsúlyozta a püspök. Tudjuk, hogy e levélben Péter apostol voltaképpen presbiternek nevezi magát. Ki a presbiter? Isten küldötte, aki a nyáját, a gyülekezetet gondozza! Az Igén – mint lelki táplálék túl – a presbiternek a testi táplálékot, az anyagi javakat is biztosítani kell, részt kell vegyen a gyülekezet örömeiben, de gondjaiban, – avagy részt kell vállaljon a diakóniában, embertársaink, az elesettek, az öregek felé irányuló szolgálatban! A presbiternek védenie is kell gyülekezetét, a bánatot, gondokat, sérüléseket – Isten Lelke segítségével – orvosolnia kell! A presbiteri munka a Lélek által való önkéntes missziói munka, szüntelen imádságban!

Dr. Bodnár Ákos főgondnok, a Zsinat világi elnöke az I. Péter 5. rész 8 és 9. versei alapján köszöntötte az egybegyűlteket. Istennek adott hálát, hogy erre a konferenciára sor kerülhetett. Hangsúlyozta, hogy a presbiternek nem önmagát kell prédikálnia, hanem Isten munkásának kell lennie!

A konferencia főelőadását dr. Márkus Mihály dunántúli püspök tartotta. Kiemelte a gályarab prédikátorokat, akiknek hite a ma egyházi munkásának is példát mutat. Névszerint említette meg egyik elődjét, Sellyei István-t, akinek Moldova György

is emléket állított a híres „Negyven prédikátor” c. regényében.

Ezután a püspök a ma feladatairól szólt, amikor is mindannyiunkat szíven érintette a kérdés: mit mond ma a presbiter a gyülekezetének, tud-e életével és munkájával hitvallást tenni, amikor már nem lehet arra hivatkozni, hogy megszálló csapatok vannak hazánkban! Hogyan állunk oda az Úr színe elé?

Az egyház mai feladatairól szólva rámutatott: *élő gyülekezet nincs adakozó szívek nélkül!* Az egyházban Isten maradtalan vezetésének kell megvalósulnia, ezért könyörögünk és imádkozunk Istenhez, Fia, Jézus Krisztus által! Így tudják presbitereink gyülekezetüket, egyházukat szolgálni, mert az egyház voltaképpen gyülekezeteiben él!

A püspök szenvedélyes hangon – amely kiáltásnak is felfogható – azt mondta: Testvéreim, vegyétek észre, *fogy népünk!* Félmillió lélekkel csökkent hazánk lakossága egy évtized alatt. Sajnos csökken a kereszteszettek száma, a megkeresztelteknek a fele konfirmál. – Alátámasztotta teljes egészében azt, amit Zsinatunk elnöke, dr. Hegedűs Loránt püspök már több ízben is hangoztatott: ha a fogyás tendenciája nem változik, bizony akár a jövő század közepére kihalóban lehet népünk! Mint célt, a *három és többgyermekes* családot állította középpontba. Gyülekezeti munkásaink, presbitereink hite hazánk megújítását, *újászületését* szolgálhatja!

A konferencia délutáni ülése a Debrecen-Kistemplom-ban volt. A Kistemplom Debrecen legrégebbi egyházi épülete – amelyet a Konferencia résztvevőinek Papp Csaba, Kistemplom-i lelkipásztor, a Tiszántúli Egyházkerület főjegyzője mutatott be. A templomot a korábban már itt állott imaház helyén 1719 és 1726 között építették, méghozzá a süppedékes talaj miatt tölgyfa cölöpökre. Mai formáját 1876-ban nyerte el. 1907-ben a toronysisakot egy szélvihar ledöntötte, ekkor építették fel a most látható formájában, ezért a templomot „Csonka” templomnak is nevezik a debreceniek.

A Kistemplomban Vad Zsigmond Nagytemplom-i lelkipásztor a presbiterek

mai, gyakorlati feladatairól tartott előadást. Nagyon fontos a lelkipásztor, valamint a presbiterek, illetve a presbitériumok harmonikus, egymásra épülő kölcsönös együttműködése. A lelkipásztor felvette a körzeti gondozás feladatát is – azt a rendszert, amikor is évente két-három alkalommal a *körzetgondozók* személyesen keresik fel a gyülekezet tagjait. Ez több gyülekezetben él, például a Budapest-Budahegyvidéki Református Egyházközösség-ben is.

Ezután Balla Tibor, a Presbiteri Szövetség főtákarát szólt az összegyűlt presbiterekhez, gyülekezeti munkásokhoz. A Presbiteri Szövetség ebben az évben dolgozta ki a presbiteri – de mondhatjuk úgy is: a gyülekezeti oktatás irányelveit, ennek *három* lépcsőfokát.

Az *alapfokú* képzés minden gyülekezet számára javasolt és fontos! Célszerűnek látszana, hogy vasárnap délutánonként, avagy más időpontban is, a gyülekezetekben a *Heidelbergi Káté-t* tanulmányozzák, kérdésről-kérdésre. A Szentírás mellett gazdag irodalom is rendelkezésre áll.

Középfokú oktatás keretében minden egyházmegyében javasolt és kívánatos rendszeres időközönként – péntektől-vasárnapig – konferenciákat tartani, hitmélyítő céllal, valamint egyházmegyei bibliáiskolákat lehet szervezni. Ilyen volt eddig a Kálvin, illetve Szabadság téren. Vannak presbiteri konferenciák, amelyeket szinte hirdetni sem kell, mert már tudják a testvérek a helyszínt, az időpontot, egyre többen jönnek el az ilyen alkalmakra. Pld. a Tahiban évente ősszel megrendezésre kerülő *Nemzetközi Presbiteri Konferencia*, avagy a június eleji *Kölkedi* (Báranya) *Presbiteri Konferencia*, a *Mátraházán* megrendezett konferenciák, úgyszintén ezt lehet elmondani *Berekszentmária*, *Tiszafüred*-ről is.

A legjelentősebb kezdeményezés a *felsőfokú kétéves* presbiteri oktatási forma, amelynek rendes tanterve van, vizsgákkal, a képzés végén záródolgozattal és záróvizsgával.

Dr. Hegedűs Loránt dunamelléki püspök, a Zsinat lelkészi elnöke tanításában kiemelte: fontosnak tartja, hogy a

TERÜLETI PRESBITERKONFERENCIÁK

DUNAMELLÉK

gyülekezetekben ne csak a nagy ünnepek alkalmából legyen úrvacsoraosztás, hanem minél több alkalommal, pld. presbiteri, gyülekezeti csendesnapokon is. Ma már számos gyülekezetben a nyári hónapokban is van rendszeres úrvacsoraosztás.

Ige és Úrvacsora: ez a presbiteri szolgálat lelki alapja! *Dőgei Imre* országgyűlési képviselő Krisztus Urunk szent parancsát hirdette meg a konferencia résztvevőinek: Szeresd a te Uradat, Istenedet, valamint szeresd a te felebarátodat! Szenvedélyes szavakkal tett hitet egyházunk, népünk és hazánk megújulása mellett! Hasonló gondolatokat mondott el a komorói gyülekezet gondnoka, *Pongó Bertalan* is.

A konferencia *Nagy Kálmán* nagykun-sági esperes áhítatával ért véget. Áldás az, ha a lelkipásztor, a presbiter, a presbitérium, a gyülekezet az Úrra hallgat. Ez egyben azt is jelenti: *Válaszd az életet!*

K. B.

ALAP

Június 24-én Alapon hitmélyítő presbiteri csendesnap volt.

Alap a Vértesszaljai Egyházmegye egyik legdélebbi egyházközsége, ahol *Hegedűsné Erdődi Judit* a lelkipásztor. Érdekes, hogy éppen egy női lelkész rendez immáron harmadik éve férfiak részére presbiteri csendesnapot.

Ez alkalomra meghívót kapott az egyházmegye szinte valamennyi presbitériuma. Az idén 13 egyházközségből mintegy 75 presbiter és gyülekezeti gondnok vett részt a csendesnapon, a távol lakók áron is megvéve az alkalmat.

Meghívott igehirdető volt *Cseri Kálmán*, Bp. – pasaréti lelkipásztor. Személye előre biztosíték volt arra, hogy sok áldást kapunk e napon Istentől. És mint ahogyan Isten ígéreteiben soha nem csalódik a hívő ember, mert Ő mindig hű és igaz, úgy volt ez most is.

Szabó Péter esperes imával és kezdő áhítattal nyitotta meg a csendesnap szolgálatának sorát.

A helybeli lelkész is köszöntötte a résztvevőket és számba vette, hogy mely egyházközségekből érkeztek.

Cseri Kálmán délelőtti előadásában az Ezékiel 36,25-27 igeversék alapján arra a kérdésre kereste a választ, hogy „Mit kíván nekünk Isten a Biblia tanítása alapján?”

Nagy figyelemmel hallgatott előadásának végén egyértelmű és világos feleletet kaptunk: *Önmagát!*

Az előadás után a résztvevőket öt csoportba osztották és lelkipásztorok vezetésével beszéltek meg a hallottakat. Lehetőség volt elmondani, hogy ki az, aki már befogadta Istent Egyszülött Fia, Jézus Krisztus által és milyen változást hozott ez az életében?

A résztvevőket a gyülekezet ebédrel látta vendégül, majd délután folytatódott a csendesnap.

Először az egyes csoportok vezető lelkészei számoltak be a beszélgetések tapasztalatairól. Utána személyes bizonyosságtételeket hallgattunk meg. Elsőnek a pasaréti gyülekezet egy felnőtt tagja, majd ugyanezen gyülekezet ifjúságának képviselője tett bizonyosságot.

Elmondták, hogy milyen volt korábbi életük és azt a hatalmas változást, amely Jézus befogadása és újjászületésük után végbement az életükben. Harmadiknak én tettem bizonyosságot arról, hogy mit jelent az én számomra a presbiteri tisztség és a szolgálattal kapcsolatban néhány megszívlelendő jó tanácsot helyeztem presbiter társaim szívére.

A záró istentiszteletet szintén Cseri Kálmán tartotta. A János 15,4-5 és 16. Ige alapján megtartott igehirdetése szorosán kapcsolódott a délelőtti előadás témájához, annak második felét képezte „Mit kíván Jézus tőlünk?” címmel. Az Ige üzenete alapján vált világossá Megváltónk kívánsága: maradjunk meg Őbenne és teremjük mindenkor a Lélek gyümölcsét! (Galata 5,22)

Az istentiszteletet Úrvacsora vétel tette teljessé.

Istenünknek legyen köszönet és hála a testvérközösség örömeért, a testvéri szeretetben eltöltött napért és az áldott szolgálatokért.

Kovács Béla
presbiter

KÖLKED

Áldott esemény színhelye volt a Baranya megyei Kölked, ahol 1995. június 9–11. között másodízben került sor a Dunamelléki Egyházkerület gondnoki-presbiteri konferenciájára.

A konferencia nyitó áhítatát *Szabó Mihály* Mohács-Kölked-i lelkipásztor végezte. Ezt követően *Nagy Ferenc József*, a Presbiteri Szövetség elnöke megnyitójában a presbiterek küldetéséről szólt, mint Isten ajándékáról, kiemelve a presbiteri hivatás hármasságát: hit, hitvallás, hazaszeretet.

A kölcsönös bemutatkozás után *Papp Vilmos* Bp.–Kölked-i lelkipásztor tartott előadást. Mondanivalója abban összegeződött, hogy a presbiternek, mint Jézus Krisztus jó vitézének kell élnie, mindenkor hordozva a munkának terhét. A téma jelentőségét emelte az, hogy épp a konferencia előtti napokban jelent meg új könyve, melynek címe: „Krisztus jó vitéze”, mint a Presbiteri Kiskönyvtár nyitóműve.

Az első napi programot evangélizáció zárta.

A konferencia második napján *Csekegy Tibor*, a Pécs-Belvárosi Egyházközség presbitere szólt megtéréséről. Az előadást követően csoportos beszélgetések és bizonyosságtételek képezték a konferencia további szerves alkotóelemeit.

A következőkben *Balla Tibor*, a Presbiteri Szövetség főtákarra beszélt a lelkipásztor, presbitérium, gyülekezet munkabeosztásáról. Kiemelte, hogy a presbiter legyen lelkipásztorának munkatársa, valamint a gyülekezet lelki és anyagi ügyeinek sáfára. *Legyen belső megszólaltsága, éljen az Igével és szolgálja gyülekezetét.*

Buzás János, az Északpesti Egyházmegye gondnoka a presbiteri hazaszeretetről tett tanúbizonyosságot, majd *Balla Tibor* főtákar előterjesztése után megalakult a Presbiteri Szövetség Baranya Megyei Szervezete, a vezetőség megválasztásával egyidejűleg. A főtákar részletesen szólt ezután a presbiterek új alap-, közép- és felsőfokú képzéséről, melyet *Papp Vilmos* lelkipásztor előadásában részletesen is kifejtett.

DUNÁNTÚL

Beszámoló hangzott el dr. Kiss Elemérné zengővárkonyi lelkipásztor részéről a nagypalli templomfelújításról, majd evangélizáció zárta a konferencia második napját, melynek során bizonyágtételek is hangzottak el.

A harmadik napon a reggeli imaközösség után kiértékelésre került sor, majd Szénási János Pécs – Kertvárosi lelkipásztor hirdette az Igét, Szabó Mihály mohácsi lelkipásztor pedig az úrvacsorai szolgálatot végezte.

A konferencia befejezésével Isten iránti hálával fejezzük ki köszönetünket Szabó Mihály Mohács – Kőlked-i lelkipásztornak és kedves feleségének, Klára nagytiszteletű asszonynak a konferencia megszervezéséért, a résztvevők kitűnő ellátásáért, a vendégszeretetért. Isten áldja meg további szolgálatukat! Külön köszönet illeti Harsányi Jenő Kőlked-i gondnok testvért, a konferencia létrejöttében végzett áldásos tevékenységéért.

A csodálatosan szép napok emlékeit szívünkben megőrizzük azzal a reménységgel, hogy jövőre – ha Isten éltet – ugyancsak részt veszünk a következő presbitéri konferencián.

Bana Gábor
presbiter

AJKA

Július 18-án, kedden este szokatlan időben jöttek össze Ajka presbiterei. Csizmadia Lajos helybéli lelkipásztor hívására. A hajdani bakonyi község több falu egybeolvadásával lett várossá. Üveggyártása és alumíniumipara révén sokfelé vált ismertté. A dombon álló református templom tornya messzire látszott mindaddig, mígnem körbetelepítették hatalmas, a szocialista nagyzási mániát kifejező házigyári panelépületekkel. Nyáridőben kibírhatatlan hőség perzsel e panelekben. A hegyen épült Isten háza enyhét ad testnek, léleknek. Tornya ma is irányt szab. Jól teszi, ki reá figyel.

De sok viszontagságot ért meg sok kis dunántúli eklézsiával együtt az ajkai is! Léte évszázadaiban sokféle „izmus” fenyegette. Presbitériumi vezetésével e kis eklézsiák túléltek mindenféle „iz-

must”. Éppen kétszázötven éve annak, hogy a Dunántúl Torkos Jakab személyében fiatal, tetterős és Szentlélekkel megáldott püspököt választott. Torkos Jakab tudta, hogy a választás elfogadásával szinte saját halálos ítéletét írja alá. Ekkor uralkodott a veszprémi püspökvárban és megyeszékházban Padányi Bíró Márton, a hírhedt zászlósúr. Olyan elvakult propagálója volt a Regnum Marianumnak, hogy hírhedt „Enchiridion” c. könyvében az állam kötelességévé teszi az eretnekek felkutatását és kivégzését. Miután Nagy Frigyes porosz uralkodó elolvasta e hírhedt könyvet, megüzente a pápának, hogy ennek tanácsai szerint fog bánni a protestáns állama területén élő rómaiakkal. Erre a pápa leintette ezt az újkori Saulust. Addigra azonban Torkos Jakab többször is megjárta a börtönt. Padányi Bíró Márton pedig tombolása első évében 46 református gyülekezetet és templomot üldözött el, ill. semmisített meg: teljes egészében a peremartoni, sümegi és veszprémi egyházmegyéket. Somogyot csak félig tudta megsemmisíteni.

E bénító időkben a presbitériumok őrizték, vezették és tanították gyülekezteiket. Ajka és környéke a legveszélyesebb helyen: Veszprém tövében volt. Túlélésük: isteni csoda.

Nyugalmatlan idők jöttével azonban mindenki elkényelmesedett. A kényelem pedig rossz tanácsadó. Lanyhul a munkakedv, elfogy a hit lámpásából az olaj, elnémul az imádság. Már az elmúlt években is találkozhattunk presbiter-konferenciákon itteni atyafiakkal. Most pedig elkezdődött a tervszerű képzés. Minden presbiter – a gyülekezet ajándékaként – kézbe kapta Papp Vilmos: „Krisztus jó vitéze” c. könyvét. A szerző pedig előadást tartott, melyre a missziói bizottsági tagok is meghívást kaptak. Az igehirdetés szolgálatát Szabó Mihály mohácsi lelkipásztor végezte. Ő a kőlked-i konferenciastelep gazdája, s az ottani találkozók lelkes szervezője.

Az est mottója egy hajdani lelkes presbiter vallomása volt: „A legszebb sorsot itt lenni nekem adta az Isten: Érte sikraszállni...”

P. V.

FÜLE LAJOS

Az Atya

*Kettőért terhelhetted gond,
mert két tékozló fia volt.
Az egyik távol tékozlott,
a másik közel tékozlott.
Am szeretete nem pihent:
az egyiknek elébe ment,
a másiknak utána ment.*

Imádkozik

*Míg küszködöm itt
gonddal, kísértéssel,
azalatt JÉZUS
imádkozik érttem.*

Távozik

*Nem érzi ott jól magát a derű,
ahol a hála idényjellegű,
s ahol hiába vár marasztalásra,
távozik – együtt – az öröm
s a hála.*

Már megebédeltünk feleségemmel, amikor Andris fiunk hazaérkezett. Egyhetes ifjúsági konferencián vett részt. Arca ragyogott, mikor elének állt, hogy köszönjön.

Apa! Te nagyon jó helyre küldtél. – Igen? No, hát ülj ide és mondd el, mit tapasztaltál? – Mit? Hát először is voltunk vagy 40-en fiúk. Nem ismertük egymást, de hamar összebarátkoztunk. Gyuszi bácsi, a táborvezető nem volt fiatal, de igen jó fej! Ő tartotta este az evangélizációt és ő volt a bibliakörvezetők is.

Képzeld Apa, azt kérdezte, hogy miért hiszek és mi értelme van annak, hogy templomba járok? Én azonban erre nem tudtam

Szórványban élő presbiter istentisztelete

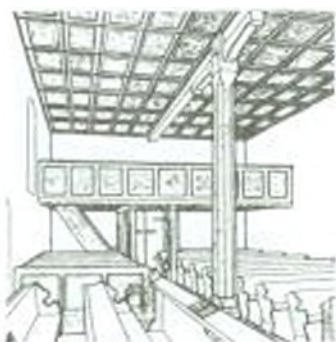
Szórványnak nevezzük a nagyon kicsiny, templommal, lelkéssel nem rendelkező más-vallásúak, esetleg más nyelvűek körében élő református hitközösséget. Lehetnek ketten-hárman, de lehetnek 50-60 létszámúak is. A szórvány keletkezhetett úgy, hogy néhányan odaköltöztek. Sajnos az ellenkező folyamat is elképzelhető, hogy a reformátusok elvándoroltak, kihaltak, netán valamilyen politikai, vagy gazdasági katasztrófa érte azt a vidéket. A lényeg: néhányan vannak csupán. Előfordul, hogy éveken nem látnak lelképásztort. (Pl. Kunszentmiklós harminc kilométeres tanyavidékéről temetési ügyben jelent meg egy idősödő ember a lelkészi hivatalban. Baksai püspök urat kereste, aki akkor már három évtizede a temetőben nyugodott. A püspök-lelkész rendszeresen meglátogatta a tanyabokrokat. Ez a látogatás idővel megszűnt. A hajdani lelképásztort látogatás azonban az idősödő atyafi legfontosabb gyermekkori emlékei közé tartozott...) Ezért ne részesüljenek az istentisztelet áldásában? Jézus szava ma is érvényes: „Ahol ketten-hárman az én nevemben egy akaraton együtt vannak, én ott vagyok közöttük” (Máté 18,19 kk.).

Ebből következik a feltétlen parancs: a legkisebb helyen is legyen istentisztelet! Ha valaki hitben „erősebb”, azaz: presbiter, hívja meg, s tartsa egyben a kicsiny nyáját. Keresse fel az illetékes lelképásztort, bizonyára kap segítséget, tanácsot.

E sorok írója 10 éven át 32 faluban élő reformátusoknak volt a lelképásztora. Egyik településen csak egy-két hívő élt, másutt 8-10. Rövid idő alatt egymásra találtak.

Alapelv volt, hogy ahol 5 református él, ott legalább kéthónaponként legyen isten-

tisztelet. Ahol tizen vannak, ott havonta. Ahol ennél több, ott lehetőleg kéthetenként. Lelkészi jelenléte nem volt előfeltétel. Volt, ahol akadt egy-egy presbiter, aki vállalta énekek vezetését, imádság, Biblia, áhítat felolvasását. S ez már istentisztelet volt a javából. Itt mutatkozik meg a *presbiteri rendszer rendkívüli jelentősége*. (S nem a véget nem érő hosszú gyűlésekben...) Az alábbiakban néhány tanácsot adunk.

HOL LEGYEN AZ ISTENTISZTELET? Első alkalommal mindenképpen a szervező saját otthonában. Jó egy nagyobb konyha, az előszoba is, ha tágas, nagyszerű. Különösen akkor, ha a lakószoba túlzsúfolt. Legközelebb már egy másik testvérnél tartható meg az alkalom. Am, ha valakinél nincs megfelelő hely, ne erőltessük mindenáron a „kölcsonnosságot”. A „kölcsonnosság” azonban nagyon jó, mert így olyanok is eltalálnak, akik távolabbra nem jutnak el. Ha kialakul egy „forgórendszer”, meglátjuk, hogy milyen sokan fedezik fel az istentiszteleti alkalmat.

MIKOR TARTSUK? Vagy ebéd utáni időpontban (télen-nyáron látható út), vagy – ahol jók az útviszonyok – este

munka után. A kezdés legyen mindig pontos. A pontatlanság rossz tanácsadó. (Ilyenkor még a pletyka is megindul...)

MILYEN LEGYEN AZ ÁHÍTAT MENETE? A presbiter is kezdje úgy, ahogy a templomi istentisztelet kezdődik: „Kegyelem nekünk és békesség, Istentől, a mi Atyánktól és az Ő Szent Fiától, az Úr Jézus Krisztustól!” Ezzel egyrészt Urunkat hívjuk, várjuk közösségünkbe, másrészt jelezzük, hogy ugyanolyan „komoly” istentiszteletéről van szó, mint amilyenek a nagy templomokban vannak.

Ezek után következzen akár több ének is. A közismertek közül válasszunk: 23., 25., 42., 65., 84., 89., 90., 105. zsoltár, 162., 171., 172. stb. sz. dicséretet. Ezek után következik az imádság. Pl. Szikszai, Muraközy, Ravasz-féle imakönyvekből, esetleg saját szavunkkal. Majd felolvassunk egy bibliai szakaszt. Először talán Máté evangéliuma a legmegfelelőbb, a maga egyszerűsége és krisztusi közvetlensége miatt. Ez azonban ne legyen hosszabb 10-15 versnyi szakasznál. Felolvashatunk hozzá egy elmélkedést. (Pl. Nyári Pál: Vigasztaló szavak)

Ezt követően közösen elmondjuk az úri imádságot. Majd ismét elénekelhetünk egy-két éneket. Mindez így együtt 30-35 percet jelent. Ezek után nem kell azonnal szétoszlalnunk. Érdeklődjünk egymás hogylétéről, gondjairól, örömeiről. Csak éppen másokat – jelen nem levőket – ne tárgyaljunk meg! S ha kiderül, hogy esetleg valamiben tudunk egymásnak segíteni, minél hamarabb tegyék azt meg.

A lényeg: a legkisebb szórványban is legyen istentisztelet. Ezt Isten jelenléte szenteli azzá a presbiter közreműködésével.

P. V.

VASÁRNAP VOLT

válaszolni. Persze a többiek sem nagyon. Csak a Kovács Józsi – ismered –, aki az ABC mellett lakik, mondta, hogy ő tudja. Mert tavaly volt már egy ilyen konferencián, ahol rájött, hogy a bűnei miatt kárhozatban van, és ettől ő nagyon megijedt. Megoldást keresett. Jézusról beszélt, ti., hogy Ő a megoldás! Mert Jézus az ő bűneiért szenvedett a kereszten, hogy ő büntetlen legyen.

Gyuszi bácsi mindezt helyben hagyta, mi pedig ledöbbszünk. Ez lenne az értelme és célja a hitnek? Talán az, hogy bocsánatot és üdvösséget kapjunk? Keveset aludtam azon az éjjelen. Az előadások is felkavartak. Apa, te jutottál eszembe, hi-

szem te is hasonlókat mondtál nekem. Sirtam. Hiszen én is tele vagyok szennnyel és bűnnel. Nekem is kellene megoldás.

Sok embert hallottam a héten. Számomra ismeretlen világ tárult elém. Úgy éreztem: igen, ez jó, ez az, amit kerestem.

Esténként az evangélikációkon, főleg kezdetben elveszett voltunkra ismertünk rá. Képzeld, Apa, az első este az volt az Ige, hogy „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall”. Rájöttem, hogy én eddig nem törődtem a lelkemmel. Most már törődnék, de hogyan? Nagyon magam alá kerültem. Most imádkoztam először.

Csütörtökön Gyuszi bácsi a helyettem szenvedő Jézusról beszélt. Apa, rájöttem, hogy eddig nem ismertem Őt. Nem tudtam, hogy értem jött a földre, hogy nekem üdvösségem legyen. Pénteken meg az volt az Ige: „Adjad fiam a te szívedet nekem”. Az ének meg az, hogy: „Új szövetséged elfogadom, magam egészen odaadom”.

Drága Apám, az én szememből kicsordult a könny, mert én is kimondhattam: Itt van szívem, Neked adom Uram... Az éneket aláírtam és beragasztottam a Bibliámba. Itt van, nézd... ez lesz a születési papírom.

V. Gy.

KÉPERNYŐN A REFORMÁTUS „JÓ REGGELT ADJ, ISTENEM”

Azon Testvéreink, akik június és augusztus hónapok között – szombat reggelenként bekapcsolták nyolc órakor TV készülékeiket – láthatták, az **ÚJSZÖVETSÉG – MA IS ÚJ A RÉGI ÖRÖMHÍR** c. TV hitmélítő evangélikációs sorozatot, amely a **JÓ REGGELT ADJ, ISTENEM** TV-videó hitmélítő sorozat református részének éppen a hetedik tagja!

Az áldásos 1993. évi Nemzetközi Presbiteri Konferenciának egyik szép lelki alkalmá volt, hogy a Zsinat Missziói Osztályának a vezetője – **Ablonczy Zsolt** – naponként – képmagnón lejátssza bemutatta a **JÓ REGGELT ADJ, ISTENEM – APOSTOLI HITVALLÁS** egy-egy részletét, amely lényegében mondatról-mondatra elemzi hitvallásunkat. A lejátsszások után a konferencia résztvevői között beszélgetés kezdődött, és több alkalommal hangzottak el személyes *bizonyágtételek* is. A beszélgetéseket, illetve a bizonyágtételeket *imaközösség* követte!

Ugyancsak az 1993. évi Konferencián mutatkozott be – bizonyágtétellel egybekötve – a sorozatok állandó rendezője – **Martinidesz László** is, aki megrázó szavakkal mondta el megtérése történetét. Megismerhettük rendező testvérünk kedves feleségét – **M. Karácsonyi Violetta**-t is, – aki nemcsak a TV sorozat, hanem a Rádió Református Félórának – **DICSÉRJÉTEK AZ URAT** – állandó munkatársa is. A konferencián megismerhettük azon bizonyágtételevet is, akik ennek az **APOSTOLI HITVALLÁS** c. sorozatnak az állandó résztvevői voltak, gondolok itt elsősorban **Vándor Gyulára** és feleségére, **Margitára**!

Mint írtam, egy hitvalló sorozat *hetedik* tagjáról van szó. Tudjuk, hogy a hetes bibliai szám, amely Isten teremtő voltára, tökéletességére utal! Most, a hitmélítő evangélikációs sorozat hetedik tagjának bemutatása alkalmából úgy érezzük: hálat kell adjunk Istennek, hogy egyházunkban az evangéliumi örömhírt a technika új, korszerű eszközeivel is – a rádió, TV-n, videon keresztül is lehet hirdetni! Ez a héttagú sorozat – egy páratlan – csodálatos füzérből álló sor, amely Isten kegyelme által nemcsak református híveinkhez jut el,

hanem a testvéregyházak hívei is nézik, sőt biztos vagyok, hogy oly embertársaink is, akik tán még nem jutottak el Istenhez, de keresik Őt. Hisszük, hogy megtérések is születtek és születnek ennek nyomán!

Az előkészítő munkákról tán kevesebbet tudunk – igaz erről az említett konferencián hangzott el pár szó –, de úgy érzem: minden nagyobb szervezés helyett Isten Lelkétől vezérelve a sorozat alkotói „áldott csend”-ben végezheték munkájukat, hogy azután a képernyőn keresztül mindenkihez eljuttassák a jó hírt!

Úgy vélem, hogy célszerű felsorolni a hitmélítő sorozatnak mind a hét tagját. Íme:

1. Tízparancsolat – Katekéta: Ablonczy Kálmán (Baár Madas Református Gimnázium diákjai)
2. Apostoli hitvallás – Katekéta: Ablonczy Kálmán (Kunszentmiklósi Református Gimnázium tanuló)
3. Úri imádság – Katekéták: Ablonczy Kálmán és Horsay Ede (Debreceni Református Kollégium diákjaival)
4. A sákramentumokról – Katekéta: Vadász Márta (Pápai Református Gimnázium tanuló)
5. A Biblia – Katekéta: Ablonczy Margit (Kecskeméti Református Gimnázium tanuló)
6. Isten jobbat készít – Ószövetség – Katekéta: Börzsönyi József (Sárospataki Református Kollégium Teológiai Akadémiája hallgató)
7. Ma is új a régi örömhír – Újszövetség – Katekéta: Dr. Bolyki János (Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara hallgató).

A sorozatok állandó közreműködői: Martinidesz László rendező, M. Karácsonyi Violetta, valamint *Kobzos Kiss Tamás*.

Meg szeretném jegyezni, hogy a Jó reggelt adj, Istenem összefoglaló cím, a TV-ben ez alatt futnak a testvéregyházak hasonló hitmélítő alkalmai is. Amikor a hetedik részről írtam, ennek a református részét értettem alatta! (A Televideo pld. az Apostoli Hitvallást is az előbbi összefoglaló cím alatt hirdeti!). Istennek legyen hála – napjainkban örvedetesen növekszik a képmagnóval is

rendelkező gyülekezeteink száma. *Kérem azon Testvéreimet, akiknek a technikai és anyagi lehetőségeik megengedik, vásárolják meg a hitmélítő sorozat minél több tagját!* Ezek a sorozatok igen jól alkalmazhatók a hitoktatásban is! Ezen túl – gyülekezeti összejöveteleken, csendesnapokon is bemutatathatók. Ezzel segítsük elő egyházunk missziói video szolgálatát!

Reméljük, hogy a hitvalló sorozatnak még lesznek újabb tagjai is. Erre azért is szükség lenne, miután Zsinatunk a közelmúltban fogadta el a Missziói Törvény-t, amely lehetőséget teremt az igehirdetés, az evangélikáció korszerű eszközei alkalmazásának is! Isten áldása kísérje munkájukban a sorozat alkotóit!

K. B.

(A sorozatok megrendelhetők: Zsinat-Missziói Osztály, 1146 Budapest, Abonyi utca 21.)

MENEKÜLÉS

*Segíts, áldott Jézus,
Amíg tart életem,
A te élő Igédet
Hirdessem szüntelen!*

*A te égő tüzed
Hevítse keblemet,
Bizonyágtétellel
Késztessem engemet.*

*Hadd' hallja mindenki,
aki még bűnben él:
Van hely számára is
Kegyelmed székinél.*

*Ne vondd meg kegyelmed,
Adj még menekülést,
Dicső országodba
Boldog megérkezést.*

Szabados Gyula
Noszvaj

A templomi mikrofonhasználat ABC-je

Az egyházi életben manapság az igehirdetés szolgálatába egyre több MIKROFON kerül alkalmazásba.

Bár sokan, lelkipásztorok, presbiterok a MIKROFON sajátosságát ismerni vélik, ez az ismeret bizony csekély és sok a tennivaló e téren.

Csak hogy az egyre szaporodó magnó-kazettafelvételekről egyre több, főként szövegérthetőségi probléma hallatszik a szószéki szolgálatok, de lelki énekeink hallgatása során is.

De mivel a templomok hangszóráin éppúgy, mint a kazetták felvételeiből és azok későbbi másolataiból sok esetben a „szövegérthetőség hullámzása” hallható, ez legtöbbször a lelkipásztor szószéki „jobbra-balra” elfordulásából ered, tehát nem műszaki hiba. Ezen csak tudatos változtatás segíthet.

Ezért meg kell tanulni a MIKROFON sajátosságaival ÉLNI. A MIKROFON ugyanis „másképpen hall, mint az emberi fül”. Néha érzékenyebb is. (Egy kivédhetetlen közhögnél, orrfúvásnál el kell fordulni!)

Figyelembe kell venni templomaink más-más „hallhatósági adottságát” – másszóval akusztikáját. Ez a műszaki követelmény mellett a beszélő(k)kel szemben is igényeket támaszt.

Hegedűs Loránt püspökünk 1995 elején egy rádiós vitafórum során több lelkipásztor hozzászólása után elmondotta: „A hit és a tudás” nem egymást kizáró fogalom. Ami a HIT vonalába tartozik, azt feltétel nélkül hinnünk kell, de a TUDÁS csak megtanulás útján szerezhető meg, azáltal használható.

Ideje lenne a lelkipásztorainkat a MIKROFON sajátosságaira megtanítani, ez külföldön alapfeltétel.

Jó lenne, ha főként az évszázadok óta megszokott „patetikus, hullámozó hangerejű prédikációk” helyett egyfajta – a

Kizárólag ez az egyes lelkipásztorok MIKROFON-on keresztüli, saját igehirdetés magnóról való visszahallgatásával érhető el. Csak így válhat tudatossá, hogy ma már a MIKROFON-os közvetítés a beszédstílussal hogyan változhat, mi volt eddig rossz – mely az érthetlenséget okozta. Lehetőleg a presbiterok segítségével meg lehet találni a templom padsoraiban észlelhető „hangerő és érthetőség” jó és rosszabb helyeit és/vagy hangszórók elhelyezésének változtatásával, vagy „akusztikailag” kellő szaporításával, de a lelkipásztor tudatos MIKROFON-használatával sokat lehet javítani. Ez utóbbi a magnófelvételek legérzékenyebb része is.

Ma mindezek – a hang és hangzás alaptörvényei, az akusztikai alapgazdaság ismerete nélkül – legjobb szándék mellett is – csak célra nem vezető kísérletsorozat lehet.

Nehogy bárki – hazai és ma már határainkon túli ref. templomainkban mostanában sorozatosan elkezdődött hangosítás, hangfelvételi stúdiók munkáit „csak műszaki” – feladatnak érezze. A hangerőt kezelő ui. egy – a MIKROFON-tól távolabbról beszélő lelkésznel nem képes korlátlanul a hangerőt szabályozni, ez az ismert fűtyülés (hangszóró gerjedés) csak a lelkész közelebbre elmozdulásával küszöbölhető ki.)

„Szórakoztató elektronika
~ után ~ Szolgáló elektronika”

Ezen értelmező jegyzet egyházi hangfelvételekhez, mikrofonhasználat alapgazdaságaihoz, de nem műszaki-ak részére íródott.

Harmadik kiegészített kiadás
1995.

Igehirdetőknek, énekkarvezetőknek
egyházi iskolák fizikai és énektanárok ismeret -kiegészítéseként

MÓZES ELSŐ KÖNYVE
A TERemtésről.

1. RÉSZ. <
A világ teremtése.
KÉZIRATOK * Istennek léte az eget és a földet. * Ma 1. 4. 5. Szól. 26. 4. 26. 13. 134. 2. Oml. 14. 15. 17. 24. Szól. 21. 5. 24. 26. 4.
3. A föld pedig kietlen és puszta vala, és az látna Látás lobog vala a vihar felől.
4. És * monda Isten: Legyen világosság; és lán világosság. * 1. Er. 4. 4.
5. És látá Isten, hogy jó a világosság; és * elváltá Isten a világosságot a sötéttségtől. * 2. Er. 1. 1.
6. És nevezé Isten a világosságot napvilágnak, és a sötéttséget sötéttségnek; és lán vala az lán reggel; más nap.

Kéziratok

JÁNOS EVANGÉLIUMA 10. RÉSZ.

Bűny, bűny monda nekik: A ki sem az ajtó meg be a jebot aklá, hanem másomha lán be, tolvaj az az rabló.
3. A ki pedig az ajtó meg be, a jebot * mentem az.
7. Dja monda szed nekik János: Bűny, bűny mondom nekik, hogy az vagyok a jebotnak ajtója.
8. Mindenk, a kil sőttem jötek, tolvajok és rablók: és sem hallgatnak rájuk a jebot.
9. És vagyok az ajtó: ki valaki és rajtam meg be, megártanak, és bejár az kijár majd, és legelőt talál.

rádiós igehirdetéseknél már észlelhető új beszéd-stílusra – lehetne áttérni, mely tisztább szótagkijelést, MIKROFON-on keresztül összefüggő szövegérthetőséget eredményezhet szavak és ezrek számára.

(A kép szerzőnk füzetének fedőlapját mutatja)

Dékány Endre

(Folytatás a következő számunkban)

A „KEVERÉS ANATÓMIÁJA”

A Presbiteri Biblia-iskola szervezésében a fenti címmel előadás hangzott el 1995. február 18-án a vallási szinkretizmus kialakulásának mechanizmusáról. Egy ó- és egy újszövetségi történet alapján a Nagy Keverő munkamódszerét tanulmányoztuk.

Jézus világosan tanított a keverésről a Búza és a konkoly példázatban – Mt. 13. Itt tényként állapítja meg, hogy a Gonosz jelen van a világban és az Isten tiszta magvetésébe belekeveri a maga konkolyát. Palesztinában a konkolyt a búza „megromlott” fajtájának tekintették, mert amikor kibújik a földből, nem, vagy alig különíthető el az egyik a másiktól, a búza a konkolytól, annyira hasonlítanak. Mint Filippiben, a jövőmondó lány történetében is – ApCsel 16,16-22. – Az ördög képes még az Istennek is reklámot csinálni, csak hogy jelen lehessen, csak hogy betehesse a lábát abba, ami az Istené.

A Gonosz belekeveri konkolyát az Isten tiszta magvetésébe és a célja az, hogy a keverés útján bálványimadásba vigye Isten népét. A jövőmondó lány esete a Sátánnak talán az egyik első kísérlete arra, hogy a keresztyénséget a „keverés” bűnébe vigye. Tudjuk később mennyire sikerült ez neki! Filippiben Pál még felismerte, hogy ez a reklám nem igazán „ingyenes”, sőt túl magas az ára.

Az Ellenség akkor is és ma is újra és újra megpróbálja keverni az evangéliumot a pogányság szellemiségével. A bálványimadást, a megistenülést; istenné válást célzó isten keresést egy szintre akarja hozni a biblikus keresztyénséggel. El akarja mosni azt az éles különbséget, ami az evangélium mondanivalója és az egyéb működő vallási rendszerek között van.

Pál ugyanúgy, ahogy Jézus is, elutasította a tisztátalan forrásból, az Ellenségtől származó „bizonyágtételt”, mert féltette az evangélium tisztaságát. Felismerte a Nagy Keverőt és a keverés veszélyét.

A keverés a Sátán legsikeresebb módszere. Az élő Isten népénél, legyen az ószövetségi, vagy újszövetségi, a keverés bűnén át vezet a legrövidebb út az Isten előtt utálatos bálványimá-

dáshoz, hiszen ha nyíltan kínál fel valami mást, azt el fogja utasítani. Olyat kell kínálnia, hogy az ember észre se vegye, hogy az más. Mint Filippiben: a démon is az igaz Istennek csinál reklámot!

Ott ez a kísérlet a Gonosz szempontjából kudarcra végződött. Számos más esetben azonban sikerült Isten népét a keverés bűnébe vinnie.

Ilyen tipikus ószövetségi történet I. Jeroboám, a Nébát fia, az északi országrész első királyának esete (1Kir 11-14.), aki hitetlenségből és ún. politikai megfontolásból A SAJÁT ELKÉPZELÉSEI SZERINT kezdte „imádni” Jahvét. Bételben és Dánban új kultuszhelyet létesített, mert félt attól, ha a nép átjár Jeruzsálembe vallását gyakorolni, esetleg visszatér Dávid házához is. A környező pogány népek vallási gyakorlatából kölcsönzött ötletekkel építette meg az áldozóhelyeket.

Jeroboám vette leginkább az 'ÖNKÉNYESEN' kifejezésben foglalható össze. Nem új istent akart adni Izraelnek, hanem „csak” a maga önkényes elképzelései szerint akarta tisztelni Jahvét. Isten világos és részletes parancsot adott a kultuszra vonatkozóan is. Ezeket Jeroboám önkényesen megszegte és saját elképzeléseivel helyettesítette.

Jeroboám és a bételi öreg próféta, ellentétben Pállal, éppen a keverés veszélyét nem ismerte fel. A bételi oltárnál még nem „tisztá” bálványimadás folyt, hanem keverésről, keveredéstről – szinkretizmusról volt szó.

Így kézenfekvő, miért ítélte meg Isten az új gyakorlatot, miért nem jöhetett létre „egység” a bételi és a jeruzsálemi kultusz között, és miért tiltotta el Isten szolgáját az asztalközösségtől. Jeroboám nem értette a kemény ítéletet, hiszen ő azt képzelte, hogy Jahvét imádják! Ugyanúgy gondolkodott az öreg próféta is, mert egyikük szemében sem volt tekintélye Isten szavának, nem volt az előttük sérthetetlen és Szent. Ezért nem láttak semmi rosszat a bételi gyakorlatban és szerettek volna kompromisszumot kötni Istennel. Nem vetették ők el az igaz Istent, de

halálosan komolyan sem vették. „Hívők” voltak ők, csak „liberális” hívők!

Elgondolkoztató, hogy Isten embe-rét, a Bételbe küldött névtelen prófétát, nem lehetett Isten akaratától eltéríteni erőszakkal, vagy ajándékokkal. Biztonságát, hűségét, bizonyosságát a mások „hívó” kezdte ki, az isteni üzenetre hivatkozó csaló. Isten népének soha sem az erőszak jelentette a veszélyt. A keresztyénülődések alatt terjedt és virágzott az igaz hit. A megvesztegetés sem olyan számottevő veszély, mint a saját nyelvét eltanuló hamis próféták, a 'juhok ruhájába' – Mt 7,13 – öltöztetett tévitanítások.

Jeroboám és a hozzá Bételbe küldött próféta története különös hangsúlyt kap napjainkban, amikor beteljesedtek Pál Timóteusnak írt szavai, hiszen valóban eljött az az idő, amikor az egészséges tanítást elviselhetetlennek tartják, hanem a saját kívánságaik szerint gyűjtenek magoknak tanítókat, mert visket a fülük. Az igazságtól elfordítják az ő fülüket, de a mesékhez odafordulnak” – 2Tim 4,3-4.

Ma divat a hit, divat hinni Istenben, de ezt az istent mindenki magának „teremti”, a saját elképzelése, gusztusa szerint. Sokakat egyáltalán nem zavar az, hogy Isten kijelentette magát, hogy bemutatkozott. Ugyanúgy, ahogyan azt Jeroboám is tette; a saját gondolataik szerint keresik és tisztelik Istent.

Felkiáltójel előttünk ma a Bételbe küldött névtelen próféta bukása és sorsa. Neki tudnia kellett volna, hogy Isten ragaszkodik saját kimondott szavához. Neki észre kellett volna vennie a csalást és hazugságot. Intő példa ez a történet, hogy tanuljunk meg ragaszkodni Isten Igéjéhez, tanuljunk meg megkülönböztetni a Pásztor hangját az idegen hangtól! A keverésen át történő eltévelyedéstől semmi más nem óvhat meg bennünket, mint Isten szavának ismerete, komolyan vétele és az annak való engedelmség. Isten kijelentett Igéjében biztos, megbízható, ABSZOLÚT IRÁNYTÚT ADOTT nekünk.

Dr. Erdélyi Judit

GÁTLÁSTALAN SZABADSÁG (II.)

HUMANIZMUS

Már gyermekkoromban megismertem e szóval, fogalommal: azt hittem el (mint az átlagemberek többsége azóta is), hogy egyszerűen emberiséget jelent. Ellenpárja az embertelenség, azaz kegyetlenség, köszívűség, irgalmatlanság fogalmának.

Igaz, a középiskolában már tanították, hogy a humanizmus a reneszánsz korának vallásellenes ideológiája – de akkor azt hittem, hogy ez csak holmi „marxista duma”. Sajnos, az egyházban annak idején nem volt ildomos bírálni, leleplezni a hitünk-től idegen téveszméket, s így sokáig nem világosított fel senki ez ügyben. Meghökkenő élmény volt számomra, amikor (sok év után) kirajzolódott előttem, hogy mit értenek ma humanizmuson, s hogyan telítődött mind több negatív tartalommal ez a fogalom.

Kezdetben (korábbi századokban) csak arról volt szó, hogy észre kellene venni az emberben rejlő értékeket, hogy nemcsak teológiával, hanem az ember dolgaival (is) többet kellene foglalkozni. Helyesen mutatnak rá hajdani humanisták, hogy a szegény, nincstelen ember, akinek nincs nemesi kutyabőre – az is ember, aki megbecsülést érdemel... És ez összhangban volt Isten Igéjével akkor is, ha ezt nem minden egyház értette meg.

A humanizmus tehát maradhatott volna pozitív fogalom, ha a liberális gondolkodás szélvihara nem kapja hátára! A futótűzként terjedő liberalizmusnak nem felelt meg a Biblia emberképe (minden ember bűnös, a Megváltó Krisztus nélkül nincs saját igazságunk, stb.), hiszen ha az fennmarad, akkor kiderül, hogy ők a rosszat, a rombolót akarják felszabadítani! Ellenkezőleg: elhitették az emberekkel (mellesleg szívesen elhitték!), hogy egyéni kiteljesedésük akadálya a hit és az erkölcs, amely gúzsba köti őket, s elveszi örömeiket. Megalkották tehát a fordított emberképet: az ember „alapjában vé-

ve jó”, csak lelki zavarai („komplexusai”) vannak, amiből – állítólag – ki lehet gyógyítani... S bármennyire groteszk gondolat ez a XX. században, amelyet a világháborúk, a népirítások, a soha nem látott méretű köztörvényes bűnözés jellemeznek (a magánélet bűneiről nem is beszélve) – ezt a képtelenséget sok tanult ember is komolyan gondolja (úgy is mondhatnám, ezzel áltatja magát)!

A XX. század humanizmusa – saját hirdetői, képviselői szerint – „emberközpontúságot” jelent. Vagyis, hogy legyen az ember mértéke önmaga, hiszen ő a „legmagasabbrendű lény” a létező világban. Ebből logikusan következik, hogy bűnről, bűnös emberről (emberiségről) nem tudnak, s éppen ezért indokolt büntetésről sem! Na, és ha az ember „jó”, akkor ugye károsak a korlátozások is, amelyek „önmegvalósításában” gátolják!

Számunkra – keresztyének számára – egyértelmű, hogy a „központ” csak a Teremtő Úristen, s minden mértéke csak a Biblia lehet! Az ember, aki gátlástalan szabadságában önmagát helyezi a középpontba – egyszersmind bálványá teszi önmagát!... És pontosan ez valósult meg korunkban, ilyen értelemben valóban a humanizmus százada a XX. század! Az Istentől elszakadt (európai, amerikai) modern ember magához illő, korszerű bálványt alkotott saját fájából! Azért is korszerű ez a bálvány, mert gyúrmaként alakítható: lehet általában hinni „az Emberben” (emberi tudás, intellektus), lehet egy-egy istenített személyben (rock sztárok, messianisztikus népvézerek, stb.), vagy éppen kinek-kinek önmagában (lásd József Attila: „Magamban bíztam eleitől fogva...”).

Összefoglalva mondanivalómat: a gátlástalan szabadság (= liberalizmus) szelleme juttatta el a humanizmust az emberszeretet gondolatától az ember félelmetes istenítéséig...!

Kövespataki László

Atisztesség méltósága

Megalkuvást
nem ismerve,
az igazat
cselekedve –

lehetünk csak
jó vitézek,
betöltői
a tisztésnek.

Ezt tudni és
megtartani
a küldetés,
a feladat...

Ki megőrzi
méltóságát,
halhatatlan
tisztaságát

szabályszerű
küzdélemben,
isteni szent
szeretetben,

az a hős én
váltig hiszem,
keresztmem is
ezért viszem,

hogy megőrizzem
komolyságom –
Isten az én
Igazságom...

Tudva ezt és
cselekedve,
nagy hálával
teljesedve,

én Uramnak,
Krisztusomnak,
teljes szívből
áldozom.

Ki megőrzi
komolyságát,
nem vesztheti
méltóságát...

A tisztesség
méltósága,
mint a fáklyák
hordozása...

Vékey Tamás

A presbiter csendessége

„Bárcsak az Úr egész népe próféta volna!” (4Móz 11,29)

Amikor Izráel kivonult Egyiptomból, Kr. e. jó 1200 évvel, a kéthetes út az Igéret Földjére 40 évig tartott. Nemzedékváltásra volt szükség; ne az egyiptomi életet visszasíró régiek, hanem egy új nemzedék tagjai kezdjék majd az új hazát építeni. Történetünk a kivonulás kezdetén éppen a nép siránkozását mutatja be. A nép vezetőjére, Mózesre, mázsás súllyal nehezedik népe zúgolódása. Keserűségében az élet-től is elmegy a kedve. Pörölni kezd Isten-nél úgy, hogy már szinte illetlennek érzik őszinte kifakadását feneketlen keserűségének. Mégis épp ennek köszönhetjük történetünk üzenetét; azt, hogy Isten

segít a teherhordozásban, ha őszintén fordulunk Őhozzá. Hogyan történik ez? Történetünk öt fontos részlete megmutatja.

1. *Testi javak után Lelket ajándékoz.* Tud Ő adni manna, és most fűrjeket is csapatostul. Pontosán akkor, amikor erre van szükség. Ez az időzített ajándékozás éppen a csoda. Ámde Isten csodái el-el-szürkülnek. Mózes maga is keserüelkűvé válik. Itt lélekújításra van szükség. Sokszor látjuk azóta is: megvan a testi táplálék, sőt már dúskálhatunk is anyagi javakban, s ez mégsem elég, mert sir a lélek, és ha őszinte, ezt kéri: „Érintsd meg a lelkem!”

2. *Isten Lelke emberen át érkezik.* „Az Úr elvett abból a lélekből, amely Mózesben volt”. Nem Mózes saját lelkéről van itt szó, hiszen az keserű volt, mint az epe. Hanem arról, hogy ez előképe pünkösödnek, amikor Jézus „megkapta az Atyától a megígért Szentlelket, és kitöltötte azt” (Csel 2,33). Az ember-Jézus elvégzett megváltói életművén keresztül jön a

Szentlélek, aki Jézust állítja a figyelem előterébe, és az Ő megszerzett javaiban részesít, lélektől-lélekig, Jézustól a tanítványokig, tanítványoktól a többiekig terjedve. Ha vesszük Jézus Krisztus Lelkét, kötelesek vagyunk továbbadni azt.

3. *Nem a teher csökken, hanem az erő növekszik.* A Lélek vételével istenközeltségbe jutunk. Ővele pedig a mázsás teher is pehelykönnyű. Különös nehézségekhez különös erőket ad.

4. *A siránkozás imádkozásra változik.* Ezékielnél is hasonló történik, amikor a 37. fejezetben „prófétálnia” kell így: „A négy égtáj felől jöjj elő, lélek!” Ez a prófétálás hangosszavú imádkozás. Igazában a zúgolódás és siránkozás ellentéte. Imádkozva könnyebb az élet.

5. *A lelki közösségből munkaközösség lesz.* A 72. éven azelőtt is ki volt választva szolgálatra, de passzívok voltak, hagyták siránkozni a rájuk bízottakat, esetleg ők is ugyanazt csinálták. Most a Mózesen át érkező Szentlélek Mózes mellé állítja őket, és vele együtt teszik az imádkozás, pásztrolás, evangéliumhirdetés szolgálatát.

Pánczél Tivadar
lelkipásztor

Tanácskozás az 1995/96. évi presbiterképzésről

A Presbiteri Szövetség meghívására a négy egyházkerület majd 27 egyházmegyéből 2-2 küldött vett részt a budapesti Teológia Ráday utcai disztermében szeptember 8-án. A résztvevő lelkészek és gondnokok az egyházmegyék küldöttéi voltak. Ők fogják ismertetni az októberi lelkész-, helyenként lelkész-gondnoki értekezleteken a presbiterképzés célkitűzéseit és ajánlott programját. Ezt követően novembertől reménységünk szerint az ország valamennyi presbitériumában, – sőt határainkon túl is sokhelyütt – gyülekezetként együtt készülnek a presbiterek szolgálatuk jó betöltésére.

Már eddig is, mintegy száz eklézsiában 6-8 alkalommal jöttek egybe a presbitériumok tagjai, hogy közösen készülve hitvallásosan, szakszerűen és hatékonyan végezhessék gyülekezetvezetői feladatukat. Ezek az alkalmak tarthatók bibliaórai rendszerben: hetenként egy este. Tanfolyamszerűen is szervezhetők egy hét valamennyi estéjén. Az is elképzelhető, hogy a téli félév folyamán havonta 1-1 alkalommal jönnek össze. A három forma közül az első a célszerűbb.

A bevezető előadást Papp Vilmos budapest – kőbányai lelkész tartotta.

Balla Tibor főtitkár vezette a nagyon termékeny megbeszélést. Mindennek summája az, hogy minden korban jól működő – közvetlen és közvetett – presbiterképzés volt egyházunkban. Különösen akkor, amikor a jól működő egyházi és falusi közösségek életében a hit és élet egysége nem szakadt meg. Így már a legkisebb gyermekkorú fogva az ifjúság is jól ismerte a presbiteri szolgálat mibenlétét. Minden tekintetben hűségesen szolgáló presbiterek adták tovább nemzedékről-nemzedékre a szolgálat fátylóját.

Századunk ötvenes éveiben azonban valósággal lefejezték a presbitériumokat. Sokszor „kulák” – s egyéb listára került presbiternek kellett lemondania, nem kevésnek a kényszer-kitelepítést is vállalnia. Legalább 300 presbiter lett hűségének, hivatásának vértanúja. Az egészséges állapotot kell most sürgősen helyreállítani. Égető szükség, hogy mind a gyülekezetvezetés feladatait ismerő, mind a Szentírás ismeretében és hitvallásunkban jártas presbiteri kar alakuljon ki. Határozott, bölcs, példaadó „Krisztus jó vitéze”-ire van szükség.

Az alapfokú képzés a legfontosabb, s ez egyházközségenként történik. A lel-

kipásztor vezeti. Segédanyagként könnyen elérhető Papp Vilmos: Légy közsikla („A”-tanfolyam), „Krisztus jó vitéze” (B-tanfolyam) c. könyve. (Kapható a Presbiteri Szövetségnél.) A rendelkezésre álló másfél óra alatt megbeszélhető egy, a presbiteri szolgálatra vonatkozó bibliai hely, egy egyháztörténeti példa, s egy jövőbeli feladat. (Arra mindenképpen ügyeljünk, hogy a képző ne váljon soronkívüli presbiteri gyűléssé, se szigorú iskolává.) Legyen alkalom énekekre és imádságra is.

A középfokú képzést az egyházmegyék szervezik 1-1 szombat, vagy vasárnap évenként. Ahol a szállás megoldható, hasznos a teljes hétvége. Itt már olyan átfogóbb kérdések is sorra kerülhetnek, melyek közvetlenül érintik a helyi eklézsiákat.

A felsőfokú képzésre kitűnő modellt állított össze a nagykorösi főiskola. Amíg ennek anyagi fedezete a közeljövőben megoldódik, áthidaló megoldásként azt javasolja a Szövetség, hogy az egyházkerületek szervezzenek meglévő épületeikben 1-1 hetes képzést. A cél: helyi eklézsiáink és országos egyházunk virulása.

SZÖVETSÉGÜNK ÉLETÉBŐL

MÁJUS

26–27. a Dunamelléki Egyházkerület közgyűlése. A Missziói Bizottság javaslatára a közgyűlés úgy határozott, hogy kísérleti jelleggel az egyházkerületben bevezeti a presbiterképzés új rendszerét.

29. A Műszaki Egyetemen doktorrá avatták Szilágyi Sándor villamosmérnököt, a Bp.-Déli Egyházmegye gondnokát, Szövetségünk vezetőségi tagját – Gratulálunk!

JÚNIUS

3. A Bibliaiskola záróalkalma volt a Bp. Szabadság téri gyülekezet tanácstermében.

6–7. Ülészett a Zsinat. 7-én napirend előtti felszólalásában a főtitkár ismertette a presbiterképzés tervezett új rendszerét. A presbiterképzés irányítására alakult Szakbizottság a Zsinat őszi ülésére előterjesztést készít. A tájékoztatást a Zsinat egyhangúlag tudomásul vette.

7. Főtitkári értekezlet értékelt az első félév munkáját.

9–11. Kétnapos presbiteri konferencia volt Kölkeden. A szolgálatokat Nagy Ferenc József elnök, Papp Vilmos, Cseke Tibor, Búzás János, Szabó Mihály, Szénási János és a főtitkár végezték.

Megalakult a Baranyai Egyházmegyei Szövetségünk szervezete. Az alakuló ülésen elnöknek Bana Gábort, a vezetőség tagjainak: Csille Lajost, Nagy Károlyt, Csomor Lászlót és Kántor Etelkát választották.

12. A Dunamelléki Lelkészegyesület közgyűlésén részt vett a főtitkár.

17. A MRVSZ Dunamelléki Területi Részé közgyűlésén a III. Református Vi-

lágatalálkozó előkészítéséről tartott előadást a főtitkár. Szolgáltak: Takaró Tamás, dr. Nagy Tibor és Kovács Mihály.

18. Körzeti presbiteri konferencia volt Ráckeve. Szolgáltak: Komlósi Péter, Molnár Miklós, Villányi Péter és a főtitkár. A Délpesti Egyházmegyében összel tervezik a Szövetség területi részlegének megalakulását.

19. A Királyhágómelléki Egyházkerület közgyűlésén vett részt a főtitkár. A közgyűlést köszöntötte dr. Csiba Kálmán, dr. Hegedűs Loránt, Gulácsi Lajos püspök, Szabó Dániel főgondnok, Csikos János, Bátky Miklós esperes és a főtitkár.

Tőkés László püspöki jelentésében az egyházkerület elmúlt öt éves tevékenységét értékelté:

„Püspöki szolgálatom elmúlt esztendeiben mindvégig a helytállás, a jóvátétel, a megújulás szentírási, történelmi és társadalmi eszméi és eszményei vezéreltek.”

24. Tiszántúli Református Egyházkerület presbiteri konferenciája Debrecenben. A szolgálatokat dr. Kocsis Elemér püspök, Vad Zsigmond lelkipásztor és Nagy Kálmán esperes végezték.

Köszöntötték a résztvevőket dr. Hegedűs Loránt püspök és a főtitkár. A jelenlevők több felszólalót hallgattak meg. Papp G. Csaba főjegyző jelezte, hogy a jövőben egyházmegyei presbiteri konferenciákat is szerveznek, ahol majd több felszólalásra lesz lehetőség.

JÚLIUS

27. A Magyarok Világszövetsége, a Magyar Református Világszövetség, a Tiszántúli Egyházkerület Kárpát-medencei kisebbségi konferenciát tartott Debrecenben, melyről több sajtóorgánium is részletesen beszámolt.

AUGUSZTUS

7–11. Nemzetközi konferenciát tartott a Lelkészegyesület Nagykörsön, melyen a főtitkár is részt vett.

25–27. Értelmiségi konferencia volt Szárszón. Szövetségünket Nagy Ferenc József elnök, Nagy Lajos alelnök és a főtitkár képviselte.

28–30. A Budapest Északi Egyházmegyei Szervezetünk rendezett konferenciát Tahiban, ahol a lelki alkalmak mellett a lelkészképzésről, valamint a presbiterek képzéséről voltak előadások, beszámolók.

31–szept. 3. Nemzetközi presbiteri konferencia volt Tahiban.

Előadók voltak: Dr. Szűcs Ferenc teol. prof., dr. Mészáros István püspök, Végh Tamás lp. Az evangélikációs szolgálatot Németh Gyula lp. végezte.

Balla Tibor

Elődeink illemtanából

A templomba menj csendesesen,
Amint illik, szemérmesen.
Ótt ne beszélj, ne is neved,
Jámor szelidséget kövess.
Ha a székben szoros a hely,
Az érdemesb előtt kikelj.
Állj vagy ülj szokott helyedre,
Vigyázz az illedelemre.
Énekelj az éneklőkkel,
Könyörögj a könyörgőkkel.
Ne aludjál, s ne olvass,
Csak a szent beszédre hallgass.
Az Igét szívedbe rejtse el,
A hallottat ne felejtse el.
Alamizsnát adj, ha telik!
Az Isten így tiszteltetik.

Közlő: Fodor Gábor
presbiter
Dunaharaszti

Molnár Miklós nyugalomba ment

Negyvenhárom évi lelkési s ezen belül tizenöt évi Kálvin téri lelkipásztori szolgálat után szeptember 1-jével nyugalomba vonult Molnár Miklós. Kálvin téri beiktatásakor a gyülekezet azzal az Igével köszöntötte, melyet Isten mondott Abrahámnak: „Megáldalak és áldás leszel”. Molnár Miklós Kálvin téri szolgálatában valóssággá lett az ígért: Isten megáldotta szolgálatát és ő áldássá lett a gyülekezet számára. A gyülekezeti alkalmak megsokszorozódtak, mert leleményes volt új lehetőségek kidolgozásában és járhatóan azok megvalósításában: ifjúsági bibliaórák számára nyári táborok, a gyülekezeti tagok számára csendes hetek Mátraházán (az utóbbi években családi hetek, mikor szülők és gyermekek voltak együtt, s mindegyik számára a maga nyelvén szolt az Ige), gyülekezeti evangélicációk, az egyetemes imahét valóban ökumenikussá tétel, gyermekkórus, hogy csak néhányat említsék. És ki tudná megmondani, hogy „közönséges” vasárnapi igehirdetéseiben, vagy csöndes beszélgetéseiben ki mennyi áldást vett. Ki tudná azt elősorolni, hogy egyre nehezedő gazdasági viszonyok között is mennyit épített külsőleg is a gyülekezetben, sokszor kritikus helyzetekben sem veszítve el hitét és soha nem is szégyenülve meg. Tizenöt év történelmileg nem hosszú idő, de aki egyszer a Kálvin téri gyülekezet történetét megírja, nem kétséges, hogy ezt az időszakot mint a Kálvin tér történetének egyik nagy korszakát fogja méltatni. Hadd búcsúzzunk most itt a templomból való távozáskor mondott régi imádság kicsit módosított szavaival: Ha áldott volt bejövése, legyen áldott kimenése. Legyen Isten gazdag áldása családján, életén, további munkásságán, hiszen nem kétséges, hogy nem télen szemlélődésben fogja tölteni élete napjait, hanem azokat a gazdag lelki ajándékokat, melyeket Istentől kapott, továbbra is, ha más keretek között is, az Ő dicsőségére fogja forgatni.

R. Zs.

HÚSZEZER PRESBITER

Húszezer presbiter,
egy egész hadsereg!
Húszezer presbiter,
kiket az ÚR szeret,
kikért a Golgotán
büntörős vére hullt.
Hálával énekel-e,
avagy hálátlanul?

Mélyen átéli-e,
milyen kitüntetett
mindegyik, s hogy helye
hol van és mit tehet?
Látszik-e rajta, hogy
JÉZUSHOZ tartozik
s bátran megvallja-e,
mit jelent az a hit?

Húszezer presbiter,
elhívott szolgáló mind,
akiket az Ige
formál és arra int,
hogy hordják szívükön
Egyházunk dolgait,
s hűségben járjanak
az ÚRRAL mindig itt.

Füle Lajos

MÁR MOST RENDELJE MEG! CSIIHA KÁLMÁN FÉNY A RÁCSOKON C. KAZETTÁT!

Bevezetőt mond: Dr. Czine Mihály.

A börtönben írt verseit elmondja

dr. Csiiha Kálmán

és M. Karácsonyi Violetta.

Hallhatjuk még az erdélyi református
püspököknek egyik igehirdetését is:

„Ne tapostassék az angyalok éneke”
címmel.

A kazetta az Erdélyi Református Egyház-
kerület kiadása.

Szerkesztette Dékány Endre.

Megrendelhető:

a Presbiteri Szövetség címén,
1092 Budapest, Ráday utca 28.

A kazetta ára:

220.- Ft + postaköltség: 36.- Ft.
Kérjük postai pénzesutalványon ezt az
összeget a fenti címre megküldeni.

Az utalvány hátlapján levő
„Közlemények” ablakba írjuk be:
Megrendelés a „Fény a rácsokon”
kazettára.

JOGI TANÁCSADÁS PRESBITEREKNEK

címmel új rovatot indítottunk következő
számunktól. Kérjük Testvéreinket, írás-
ban küldjék el a Presbiteri Szövetség
címeire kérdéseiket! Minden, az egyházi
életre vonatkozó jogi és pénzügyi, adó-
ügyi kérdésre szívesen válaszolunk.
Kívánság szerint a kérdésfeltevő
nevének titkosságát megőriztük,
ügyelünk Testvéreink személyiségi
jogaira!

Bizalmas kérdéseiket
diszkréten kezeljük!

Tanácsadói szolgálatunkat
és rovatunkat DR. KÉRI TAMÁS
jogász Testvérünk vezeti.

VÁRJUK KÉRDÉSEIKET!

A „Presbiter” című lap a
Magyar Református Presbiteri
Szövetség
hivatalos időszaki kiadványa.
Megjelenik évente hat alkalommal.
A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Bodolay Géza,
Dr. Ritoók Zsigmond,
Hegyi-Füstös István, Papp Vilmos,
Vándor Gyula, Kövespataki László
Felelős szerkesztő: Békefi Lajos
Felelős kiadó: Nagy Ferenc József
Szerkesztőség: Magyar Református
Presbiteri Szövetség Irodája,
1092 Budapest, Ráday u. 28.
Telefon: 218-0266
A lap a fenti címen írásban vagy
telefonon is megrendelhető.
Az egyéni előfizetési díj belföldre
évi 210.- Ft, külföldre (a velünk
határos országokba) 390.- Ft,
európa és a tengerentúl más
országaihoz 10\$. Az előfizetési díj
csekken fizethető: „Magyar
Református Presbiteri Szövetség”,
Budapest; személyesen is
befizethető Szövetségünk Irodájában.
Lapunk fenntartását szolgáló
adományait is köszönettel
fogadjuk a Kárpát-medence
református gyülekezetei
és presbitériumai nevében!
Készült a Typopress Kft.
nyomdájában.
Felelős vezető: Kovács Gábor
Egy példány ára: 35.- Ft.